

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Мираковски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Kot Nataliia Mykhailivna, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Anna Studenska, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland

Phd Alina Szczurek-Boruta, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland

PhD Stojan Bogdanovic, University of Nis, Serbia

PhD Stojan Cenikj, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia

PhD Stana Smiljkovikj, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia

PhD Emina Hebib, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia

PhD Živorad Milenovic, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia

PhD Prof. Iliana Petkova, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

PhD Trayan Popkochev, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Krasimira Mutavchieva, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria

PhD Eleonora Mileva, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria

PhD Anzhelina Yaneva, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

PhD Veselina Ivanova, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

PhD Elka Kirilova Yanakieva, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Margarita Koleva, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Nino Mihajlov, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Tatjana Novovic, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.

PhD Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Emilija Petrova Gorgeva, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Mirascieva, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Stavreva Veselinovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Stevan Aleksoski, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Blaze Kitanov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Jovanova Mitkovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Despina Sivevska Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Trajce Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Trajce Nacev, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Stojko Stojkov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

MSc Snezana Kirova, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia

MSc Lence Nasev, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18.	THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19.	ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20.	THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21.	THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22.	THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23.	INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24.	LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25.	PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26.	METHODICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27.	A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28.	SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29.	IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30.	THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31.	TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32.	THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33.	THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34.	THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35.	CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

UDK: 378.091.12-051(4)

COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE

Kiril BARBAREEV¹
Alma TASEVSKA²

Abstract

The main objective of this paper is to make an analysis and comparison of programs for the education of staff for pre-school education in some European countries (Macedonia, Bulgaria, Serbia, Croatia, Slovenia, and the Netherlands) and to indicate whether there is a compliance between programs and opportunities for vertical and horizontal mobility of students and teaching staff. The descriptive-explicative method is applied in order to describe and explain the current situation in the development of study programs, and the method of theoretical analysis in order to carry out a detailed content analysis of the curricula of individual institutions for educating staff for the system of preschool education.

The results showed that Pedagogical faculties in Macedonia preparing educational staff do not fully meet the demands of the modern system of education and they show the following characteristics: (non) compliance of programs, disconnection and lack of coordination among institutions in Europe; education of educational staff is based on traditional pedagogical practice; there is a very weak link in the mobility of students and academic staff.

What can be observed in all study programs in Macedonia is a formal change: the study programs are the same ones that were realized in the past, only now they are divided by semesters, they are assigned "credits" (for the most part these credits are greatly mathematical combinations, instead of essentially deriving from student workload) and their names are partially changed.

Key words: Study programs; Pedagogical faculties; Preschool Teachers.

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА СТУДИСКИТЕ ПРОГРАМИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ НА ВОСПИТУВАЧИТЕ ВО ДЕЛ ОД ЕВРОПСКИТЕ ЗЕМЈИ

Содржината за образованието на воспитувачите е тесно поврзана со целите на воспитанието и образованието и функцијата на воспитувачот. Пред воспитувачот како непосреден реализатор и носител на воспитно образовните активности, денес се поставуваат многу барања, за чија реализација е потребно тој да се оспособува.

Од правилниот избор на содржините на образованието на воспитувачите во многу зависи каков воспитувач ќе се формира во општеството. Во тој поглед воспитувачите треба да имаат значајни комбинации на добродетели, и мајсторство за познавање на воспитно-образовниот процес. Тоа значи дека воспитувачот покрај потребните стручни, педагошко-психолошки и општообразовни знаења, треба да има развиени и соодветни способности и особини на личноста.

Прашањата поврзани со оваа проблематика се постојано во фаза на решавање, на кои се даваат различни одговори, сугестии и насоки. Ова е поврзано и со постојаната видоизменета улога на воспитувачите во воспитно образовниот процес, под влијание на современата технологија.

При структурирањето на студиските дисциплини за образованието на воспитувачите треба да се обезбеди единство и поврзаност помеѓу: *општообразовните, општостручните, специјалистичко стручните студиски дисциплини и педагошко-методичката пракса.*

¹University Goce Delcev – Stip, Faculty of Educational Sciences, Stip, Republic of Macedonia, kiril.barbareev@ugd.edu.mk

²University "Ss Cyril and Methodius" in Skopje, Faculty of Philosophy, Institute of Pedagogy, Skopje, Republic of Macedonia, alma@fzf.ukim.edu.mk

Општи карактеристики за земјите во ЕУ

Денес, образованието на професионалците за подсистемот на предучилишно воспитание и образование е од голема важност во сите земји од ЕУ, и тоа е подигнато на степен од високо значење. Во некои земји предучилишните воспитувачи се уште не го уживаат истиот статус како учителите во повисоките степени на образование и воспитание.

Професионалната организација **ETUCE**¹ (European Trade Union Committee For Education) многу години настојува и се бори воспитувачите (учителите) за предучилишно воспитание и образование да го добијат истиот статус, квалификации, права и награди како и останатите наставници. Тие исто така даваат сугестии за продолжување на образованието на воспитувачите за 2 (втор) циклус студии. Образованието на воспитувачите е интегрален дел од образованието на наставниците за основно образование.

Задачите и улогата на воспитувачите во ETUCE бараат високо специјализирано знаење и вештини, вклучувајќи компетенции кои ќе можат да се споделуваат со другите професии. Потребите на младите деца, и курикулумите кои се потребни за нив, бараат компетенциите на воспитувачите за оваа возраст да бидат фокусирани на: психологијата, растот и развојот и експресивните аспекти на воспитно образовниот процес.

Иницијалното образование за воспитувачите е слично во најголемиот број земји во ЕУ освен во Франција каде теоријата и практиката се поделени (првите години се изучува само теорија, а потоа само пракса). Во многу земји, вработените во детските градинки кои немаат професионални компетенции, кои немаат диплома за завршени студии за потсистемот за предучилишно воспитание и образование, можат да работат само како асистенти на воспитувачот. Тие не можат да ги реализираат активностите на професионалниот кадар.

Во 2002 г., Европскиот парламент донесе одлуки кои ги обврзува сите членки на ЕУ до 2010 г., 90% од децата на возраст од 3 г., па нагоре да бидат во потсистемот за предучилишно воспитание и образование и од нив најмалку 33% да бидат деца под 3 г.

Моделот на Србија и Хрватска

Изборот за анализа на моделот за образование на воспитувачите во Србија и Хрватска не е случаен. Главната причина за избор на овие земји е фактот што до пред 20 години имавме заеднички законски регулативи во организацијата за образование на воспитувачите и имаме многу слична дури и идентична еволуција на иницијалното образование на воспитувачите, кое во овие земји поминува исто како и кај нас низ три периоди на институционални промени:

- Образование на средношколко ниво (1948-1973)
- Образование на вишо стручно ниво, со два наставни степени (1973-1978/79)
- Вишо стручно образование на двогодишни студии, без подготвителен степен (1978/79-1993),
- Образование на универзитетско академско ниво (1994-2010)

Од 2000 година па наваму во овие земји започнуваат реформи согласно новите тенденции во Европското образование. Оттука, во рамките на Финскиот проект „Програма за професионален развој на образованието на учителот во Србија – ПАРНАС“, сите факултети и виши школи (вкупно 11) за образование на воспитувачите и наставниците (учителите) во Србија работат на студиските програми (курикулумите) според примерот на европскиот систем на универзитетско образование. Студиските програми се целосно усогласени со европските препораки (Erasmus, Socrates) и достигнувањата во науката и наставната пракса.

Студиската програма е изградена од систем на блокови кои содржат дисциплини поврзани со воспитно образовните подрачја за работа во детските градинки и училишните предмети во основното образование, образовните науки, методичко-дидактичките предмети и практичните искуства.

Моделот кој е најсилно изразен на **Учителскиот факултет во Сомбор и Белград** како нов концепт најголемо значење и придава на праксата. Истотака се пристапува и на воведување на аспекти од истражувањата и развојот, како и иновирање на процесите на работа. Во студиската програма се

¹ ETUCE: Teacher Education in Europe, 1994.

застапени интердисциплинарни содржини: **ИКТ, работа во мултикултурни групи, специјално образование** и сл.

Најважните компоненти на целите на студиската програма се: *ЕКТС, модулација на студиската програма, можност за пролабочување во една област – напредни курсеви, флексибилност, набљудување, водење и помагање на студентите наместо „подучување“, подготовка за континуирано усовршување и партнерски однос и соработка со корисниците на факултетот.*

Структура на студиската програма

Студиската програма за образование на воспитувачите се реализира во текот на четири академски години низ кои студентите стекнуваат 240 ЕКТС. Студиската програма се остварува со цел да се обезбеди академско образование на воспитувачите и нивно оспособување за работа со деца на предучилишна возраст и работа со деца со посебни потреби, но и продолжување на своето образование понатаму на специјалистички и мастер студии (моделот на Учителскиот факултет во Белград и Сомбор).

Првите две години од студиите претставуваат основно, општо и заедничко образование на сите студенти од студиската програма. По завршувањето на втората година студентите согласно своите склоности се определуваат за еден од изборните модули: (1) **Предучилишен воспитувач** и (2) **воспитувач на деца со посебни потреби**.

Услови за упис: завршено средно образование од 4 години, здравствена способност, приемен испит. Кандидатите подлежат на проверка на физички, музички и говорни способности. Проверката е од елиминаторен карактер. Приемниот испит се полага од *Мајчиниот јазик и книжевност* и од *Општи знаења и информираност*.

Студиската програма се реализира низ предавања, вежби и педагошка пракса. Се застапуваат активни методи на учење со цел да се обезбеди активно учење и поттикнување на кооперативни и интерактивни видови на стекнување на потребните стручни и професионални компетенции. Студентите имаат задолжителни видови пракса: **педагошко-психолошка пракса, методичка пракса и хоспитација на студенти** во соодветни установи.

Сите предмети се едносеместрални и поделени во еднаесет (11) области, вклучувајќи ја практичната настава и изработката на дипломската работа (Табела 21).

Дипломираните студенти на Факултетот стекнуваат стручно звање **воспитувач за предучилишно воспитување и образование**.

Факултетот организира и специјалистички и магистерски студии од области за кои е матичен – *методика за соодветна област*.

Табела 1. Приказ на области во студиската програма за воспитувачи и наставници на Универзитетот во Нови Сад, Педагошки факултет – Сомбор

НАЗИВ НА ОБЛАСТИ	Основни студии (изразени во кредити)
Општа образовна област	39
Јазик, книжевност и комуникација	27
Математика	20
Природни науки	23
Општествени науки и филозофија	14
Уметност	18
Физичко и здравствено воспитување	13
Информатика (избор)	30
Изборни курсеви	10
Пракса	20
Дипломска работа	5
ВКУПНО	240

Застапеноста на предметите во студиските програми воглавно се движи на следниот начин: од вкупниот број предмети 75% се едносеместрални, додека преостанатите предмети со својот практичен дел поврзани со практичната работа во детските градинки (методиките) се нужно двосеместрални. Застапеноста на групата предмети според бројот на поени е направена на следниот начин: **академско-општообразовни 16%, теориско-методолошки 20%, научно-стручни 34% и стручно-апликативни 30%.**

На студентите им се нудат различни програми на позиција на изборни предмети и нивното учество во вкупниот број на ЕКТС е од 20-30 поени (15%). Наставата се реализира во рамки на предавања, вежби и консултативна настава.

Освен во првиот семестар во првата година студентите реализираат **интегрирана пракса** во траење од две недели (14 дена) во секој семестар до крајот на втората година од студиите. Интегрираната пракса подразбира студентите во текот на годината да посетуват детски заедници со програмирани задачи добиени од професорот во текот на семестарот, и се враќаат на настава со резултати од обавената пракса. Во текот на завршните години студентите немаат интегрирана пракса туку на крајот од студиската година реализираат континуирана стручна пракса во траење од четири недели. Стручната пракса се реализира во соработка со детските заедници и воспитувачите – ментори кои заедно со наставниците и соработниците ја следат работата на студентите на пракса.

Хрватска

Учителскиот факултет на Универзитетот во Загреб е водечка установа и најреномирана институција за образование на учителите и воспитувачите во Република Хрватска. Студиите за воспитувачи траат три години, односно шест семестри (180 ЕКТС). На факултетот во Загреб овие студии имаат изразена стручна компонента. Студентите не можат да го продолжат своето образование на универзитетски магистерски и докторски студии. За разлика од Загреб, на Учителскиот факултет во Сплит студентите можат да го продолжат своето образование на специјалистички студии и на соодветни дипломски студии.

Студиската програма за воспитувачи на факултетите во Хрватска е хармонизирана со водечките сродни меѓународни високообразовни установи во Европската унија и САД. Студиската програма е посебно сродна со програмите во: Словенија, Чешка, Ирска, Полска и Финска.

Институциите во Хрватска кои реализираат иницијално образование за воспитувачи на предучилишни деца ги ускладуваат своите концепции заради поттикнување на хоризонтална мобилност на студентите. Освен мобилноста на домашните сродни установи се применува и мобилност кон надворешни меѓународни високо образовни институции. Институциите имаат склучен договори за соработка со факултетите од Словенија и Финска. ("learning/study agreement", Abo Akademi University – Department of Early Childhood Education – Jakobstadu).

Табела 2. Сродност на студиските програми
Учителски факултет во Хрватска **Универзитет во Оулу Финска**

Науки за воспитанието 30%	ЕКТС		31,67%
Основи на педагогија	4	History of Childhood and Education Cooperation in Education Planning of Studies and Interaction	3 4,5 3
Предучилишна педагогија 1/2	10	Basics of Pedagogics in Early Childhood Education Pedagogics of Early Childhood edu.	4,5 6

Развојна психологија Педагошка психологија	10 5	Psychology/Educational Psychology	7,5
Концепции на предучилишното воспитание	4	Comparative Education	3
Социологија на воспитание	4	Child, Education, Culture	4,5
Филозофија на воспитанието	5	Basics of Early Childhood education From the Viewpoint of Science and Philosophy	4,5
Методологија на педагошко истражување	4	Research Course	4,5
Семејна педагогија	3	Process studies III	7,5
Педагогија на деца со посебни потреби	5	Special Pedagogics	4,5
Академско стручен блок 8,89%		16,67%	
Книжевност за деца	5	Literature I/II Literature and Drama for kids	9 6
Социологија	3	Social Science Work Community, leadership and Organization Models	7,5 3
Странски јазик	5	Second Official Language	1,5
Филмска, радио и ТВ култура	3		
Кукларство и сценска култура	4	Communication education	3
Основи на информатика	4		
Заштита на здравјето и нега на дете	5		
Предметни подрачја 34,44%			18, 33 %
Музичка култура со практикум Вокално инструментален практикум	3 4	Music Education	7,5
Методика на музичка култура 1	3		
Методика на музичка култура 2	3		
Методика на музичка култура 3	5		
Ликовна култура со методика 1	3	Basics of Art Education and	1,5
Ликовна култура со методика 2	3	Integrated Art Studies	4,5
Ликовна култура со методика 3	5	Visual Arts	
Методика на физичка и здравствена култура 1	3	Physical Education	6
Методика на физичка и здравствена култура 2	3		
Методика на физичка и здравствена култура 3	5		
Хрватски јазик	5		
Методика на хрватски јазик 1	3		
Методика на хрватски јазик 2	3		
Методика на хрватски јазик 3	5		

Методика на предучилишно воспитание 1	3	Intriduction to Initial Instuction	4,5
Методика на предучилишно воспитание 2	3	Enviromental Education	1,5
Методика на предучилишно воспитание 3	5	Process Studies II	3
		Handwork	4,5
		Ethics and Education of Religion	1,5
Изборни предмети	24 13,33%	Minor Studies	45 25%
Стручна пракса	3	Process Studies I	4,5 2,5%
Изработка на дипломска работа	7	Seminar and Bachelor's Thesis	9
ВКУПНО	180		180

Дипломираните студенти стекнуваат право на непосредно вработување во воспитно образовните установи за предучилишно воспитание и образование за воспитна работа со деца од три месеци до поаѓање на училиште.

Завршените студенти се стекнуваат со звањето: **воспитувач на деца за предучилишна возраст**.

Структурата на студиската програма, застапеноста на задолжителните и изборните предмети, како и компетенциите кои ги стекнуваат студентите во главно се истите како и на студиската програма за воспитувачи во Србија, бидејќи всушност тие и ги хармонизирале своите студиски програми според моделите во Финска.

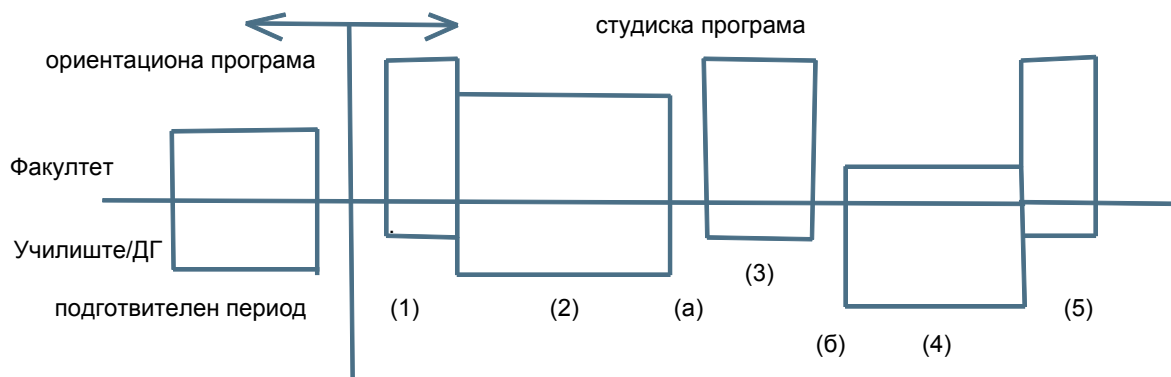
Компетенциите поврзани за методите на работа со деца од предучилишна возраст студентите ги стекнуваат во главно преку програмите на посебните методики кои почнуваат да се изучуваат од втора односно трета година.

Карактеристики на системот за образование на учителот/воспитувачот во Холандија

Во Холандија, секој кандидат кој ќе се запише на Педагошкиот факултет и кој ја одбрал професијата учител/воспитувач, најпрвин мора да посетува 2 месеца подготвителни курсеви (undergraduate course), односно т.н. ориентациона програма. Суштината на оваа програма е да им помогне на студентите но и на професорите добро да проверат дали навистина направиле вистински избор за нивната професија во животот. Значи, овој период всушност е подготвителен период за почеток на нивните студии.

Во првата година, студиската програма вклучува вкупно 1680 часа, од кои најмалку 840 часа се посветени на активности поврзани со училиштата и детските градинки, и 840 часа на активности во Универзитетскиот кампус (Педагошки факултет). Студентите мораат да поминат 250 часа во детски градинки и училишта, од кои 120 часа мораат да бидат почувани од колеги студенти учители (од завршните години). Од вкупно 1680 часа предвидени за активности во 1 (прва) година, околу 300 часа или 18% е фокусот на ориентационата програма, односно на планираните активности, поделени помеѓу Факултетот и училиштето/детската градинка.

Практичната компонента на студиската програма вклучува две фази, (1) фаза на практични заеднички активности, (2) фаза на независна финална пракса во детска градинка/училиште. Програмата е структурирана како наизменична промена во блокови во една или повеќе недели во Факултетот и во училиштето/детската градинка. Сепак, треба да се нагласи, дека за време на активности во училиштето или ДГ, студентите имаат активности и на Факултетот кои што се оптимално организирани, и е направена интеграција помеѓу теоријата и праксата (Слика, 2). Од горната хоризонтална линија се активности на факултет, од долната линија се активности во училиште/ДГ. На шемата се прикажани времетраењето на активностите на факултет и во градинка/училиште:

Слика2. Подготвителниот период е фаза од 8 недели; (1) Воведни активности, 2 недели; (2) Фаза (тријада) на практични активности од 14 недели; (3) Период за ре-ориентација, 10 недели; (4) Индивидуална финална пракса, 14 недели; (5) Заклучна фаза на програмата, 3 недели: Одмор 6 недели.

Користена литература

- COLIN J, M. (1992). Kurikulum, temeljni pojmovi, Zagreb: Educa.
- CENTER FOR HIGHER EDUCATION POLICY STUDIES (CHEPS), the Netherlands: The extent and impact of higher education reforms across Europe. Final report to DG Education and Culture. (2007), p. 39-42
- CHAN, L. K. S. and E.J. MELLOR (2002). International Development in Early Childhood Services, New York: Peter Lang.
- DIRECTORATE-GENERAL FOR EDUCATION AND CULTURE. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications. Brussels: European Commission, 2005.
- EISENSMITH, E. (2007): Induction and the teacher professional development: an Estonian project. Education Practitioners and Teaching/Learning practices in SEE countries, (2006), ATIONAL-REPOTR, Skopje
- European Agency for Development in Special Needs Education (2003): "Special Education across Europe in 2003".
- VIZEK VIDOVIC, VLASTA. (2005), *Cjelozivotno obrazovanje ucitelja I nastavnika: visestruke perspective*. Zagreb: Institut za drustvena istrazivanja.
- Zgaga, P., Persak, M., Repac, I. (2003). "Teachers' Education and the Bologna Process. A Survey on trends in Learning structures at institutions of Teachers' Education". – In Buchberger, F., Berghammer S. (Eds). Education Policy Analysis in a Comparative Perspective II. Linz: Publication Series.
- Zgaga, P. (2005). *The importance of education in social preconstruction. Six years of the enhanced Graz process: developments, current status and future prospects of education od South-east Europe*. Ljubljana & Wien: University od Ljubljana, Faculty od Education.